

Tillgängliggöra utlåning av sport- och friluftsutrustning i Gävle kommun

En utredning av strategiska miljöer och samverkansformer för att möjliggöra och utveckla utlåning av sport- och friluftsutrustning

Innehållsförteckning

Inledning, syfte och mål	1
Bakgrund	1
Nuläge i Gävle	1
Hållbar idrott - Idrottspolitiska programmet	1
Närhet, tillgänglighet och användbarhet – tre grundstenar	1
Verksamheten Sportoteket	2
Fritidsbanken	2
Omvärldsbevakning	3
Sportoteket – Intervju	3
Hållbara drift- och samverkansformer	3
Hållbar utveckling av verksamheten	5
Utvecklingsförslag	5

Inledning, syfte och mål

Livsmiljö Gävle, avdelningen Fritid, har i uppdrag att i samverkan med andra aktörer utreda hur möjligheterna att få låna sport- och friluftsutrustning på fler platser och under fler tider ska åstadkommas.

Sportoteket främjar rörelse och bidrar till en aktiv fritid på lika villkor oavsett socioekonomiska förutsättningar. Målet med utredningen är att identifiera och utveckla strategiska miljöer och samverkansformer utifrån planeringsmodellens grundstenar närhet, tillgänglighet och användbarhet för att nå barn och unga på deras egna arenor.

Bakgrund

Nuläge i Gävle

Hållbar idrott - Idrottspolitiska programmet
Gävle kommun arbetar utifrån det idrottspolitiska programmet "Hållbar idrott Gävle" som antogs i kommunfullmäktige 2014. Syftet med programmet är att stärka och utveckla förutsättningarna för att idrotten ska vara tillgänglig för alla på likvärdiga villkor utifrån skilda behov och förutsättningar. Den idrottspolitiska visionen i Gävle kommun är att uppnå en långsiktig hållbar idrott med utgångspunkt ur perspektiven social-, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Närhet, tillgänglighet och användbarhet – tre grundstenar

Att vara fysiskt aktiv har många positiva effekter på människors hälsa. En stor del i att vara fysiskt aktiv handlar om de vardagliga aktiviteterna som att leka, cykla, promenera eller utöva friluftsliv. I planeringsarbetet med att främja en aktiv fritid och fysisk aktivitet är det därför viktigt att ta hänsyn till de tre grundstenarna närhet, tillgänglighet och användbarhet.

Närhet handlar om det faktiska gångavståndet som invånare har till den aktuella målpunkten. För att främja det dagliga användandet av den aktuella målpunkten är det en viktig del att avståndet till platsen inte är för långt belägen från bostaden.

Tillgänglighet innebär delvis att målpunkten ska vara belägen i närområdet, men för att den aktuella målpunkten ska ses som tillgänglig krävs det också att det exempelvis finns gång- och cykelbanor som leder fram till platsen utan fysiska barriärer som motorvägar eller byggnader. Här spelar aspekter som trygghet, säkerhet och orienterbarhet in.

Användbarhet handlar om att den aktuella målpunkten ska vara användbar och anpassad utefter vad den aktuella platsen är tänkt för. Kvalitet, attraktivitet, underhåll och skick är viktiga aspekter för att målpunkten ska ses som användbar. ¹

---

¹ Statens folkhälsoinstitut. *Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering*. Östersund, 2010.
[Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering \(folkhalsomyndigheten.se\)](http://folkhalsomyndigheten.se)

Verksamheten Sportoteket

Gävle kommuns Sportoteksverksamhet är idag belägen i en ca 60kvm stor lokal på Gavlehovsvägen 15 i Gavlevallens biljettförsäljningskontor. I direkt anslutning till lokalen finns även en liten verkstad för underhåll/reparation och ett tillhörande lagerutrymme. Sportoteket är en verksamhet som möjliggör och bidrar till en aktiv fritid på lika villkor oavsett socioekonomiska förutsättningar. Syftet med verksamheten är att kommuninvånarna lämnar in sport- och friluftsutrustning som ej längre nyttjas. Sportotekets personal kvalitetssäkrar utrustningen på plats och sedan kan den lånas ut kostnadsfritt till besökare i alla åldrar. I Sportotekets verksamhet finns en platsansvarig och två arbetstränande från Arbetsmarknadsenheten.

I dagsläget har verksamheten öppet för allmänheten enligt följande:

Måndag: 13:00-19:00

Tisdag: 09:00-13:00

Onsdag: 13:00-17:00

Torsdag: 13:00-17:00

Fredag: Stängt

Lördag: Stängt

Söndag: Stängt

Utlåningen går till på så vis att när en besökare har hittat önskad utrustning registrerar kunden sitt namn och telefonnummer som platsansvarig sedan sparar till dess att utrustningen är återlämnad. Utlåningsperioden är två veckor. Med nuvarande utlåningssystem finns inte möjligheten att följa upp vilka målgrupper som lånar eller vilken utrustning som är mest efterfrågad då uppgifter inte lagras. Därför kan utredningen inte presentera några siffror över hur Sportoteket nyttjas av invånare idag.

Fritidsbanken

Varumärket Fritidsbanken ägs av Fritidsbanken Sverige och är en ideell förening. Fritidsbanken arbetar med utveckling, nyetablering och nätverkande på ett nationellt plan. Fritidsbanken har samma grundidé som Gävle kommuns befintliga Sportotek, det vill säga, att kunna erbjuda gratis utlåning av begagnad utrustning för att främja en aktiv fritid.

Fritidsbankens nationella kansli erbjuder stöd och support till de lokala fritidsbankerna runt om i landet och tillhandahåller gemensamma lösningar för alla sina medlemmar. Exempel på sådana lösningar är gruppörsäkring och ett gemensamt digitalt utlåningssystem. Alla lokala huvudmän för Fritidsbanker är medlemmar i Fritidsbanken Sverige. Ett medlemskap innebär att det finns gemensamma stadgar och regler samt ett etablerat samverkansnätverk mellan de olika verksamhetsansvariga både regionalt och nationellt.

Kostnaden för medlemskapet innefattar två avgifter. En engångsavgift på 5000 kr som avser uppstart. I det priset ingår skyltar, t-shirts och diverse tillbehör för att butik och personal ska vara enhetliga med konceptet. Den andra avgiften är

en årlig serviceavgift på 2500kr. Avgiften avser service, support och upplärning av personal i utlåningssystemet samt försäkring för både personal och låntagare.

Omvärldsbevakning

För att få en bild av de utmaningar och utvecklingsmöjligheter som finns för verksamheten har en omvärldsbevakning genomförts. Den innefattar dialoger med kommuner, förbund och olika verksamhetsrepresentanter som berör det här arbetet.

Sportoteket – Intervju

I arbetet har dialog med Sportotekets verksamhetsansvarige hållits för att få en större förståelse för Sportotekets nuvarande verksamhet och vilka utmaningar och behov som finns.

Sportotekets nuvarande lokal i Gavlevallen är inte tillräckligt stor till ytan eller anpassad efter verksamhetens behov. Personalen anser att lokalen ej är lämplig för ändamålet och att lokalen mer ses som en tillfällig lokal än långsiktig. Personalen menar också på att för att kunna tillgodose verksamhetens behov skulle det krävas en lokal med en yta på minst 100 kvm. Det visuella intrycket i lokalen talar också för att det inte har planerats att nyttja lokalen över längre tid, då en fast reception och dylikt ej kan upprättas. Här delar dessutom Sportoteket lokal med Gefle IF biljettförsäljningskontor, vilket gör att ytan för utlåning blir ännu mindre under de tider som Gefle IF har verksamhet i lokalen.

Sportoteket är i behov av en ny lokal som är anpassad för verksamheten. En optimal lokal hade varit där det både finns möjligheter till butiksyta, verkstad samt förråd. En verkstad är en viktig del för att säkerställa kvalitén på den inlämnade utrustningen innan den placeras ut i butiken samt för kontinuerligt underhåll av befintliga artiklar.

Sportotekets huvudfilial bör ha ett centralt och lättillgängligt läge, med grönytor i anslutning för att besökare med fördel ska kunna testa utrustning innan den lånas ut. Genom att ha Sportoteket på en central och lättillgänglig plats, skulle en mobil verksamhet vara en bra vidareutveckling av verksamheten för att nå barn och unga på andra områden i centrala Gävle, som i Sätra och Andersberg, men också i Gävle kommuns ytterområden.

En viktig aspekt är också att dagens utrustning inte är tillräcklig och i dagsläget finns det inte plats för all den utrustning som skulle behövas för att behovet och efterfrågan från besökare ska tillgodoses. Vid exempelvis friluftsdagar tar utrustning som skridskor snabbt slut, då intresset från skolor är stort. Genom insamlingskampanjer skulle troligtvis fler lämna in utrustning, men dilemmat är fortfarande att den nuvarande lokalens kapacitet inte är tillräcklig för det utbud av utrustning som krävs.

Hållbara drift- och samverkansformer

För att kunna tillgängliggöra utlåning av sport- och friluftsutrustning i högre utsträckning än tidigare har olika drift- och samverkansformer undersökts.

Ett första steg i arbetet har varit att identifiera och utreda en strategisk och central lokal som är anpassad efter Sportotekets nuvarande verksamhet och framtida behov.

Utredningen började med att undersöka lokaltillgången i Andersberg och i centrala Gävle genom Gavle Fastigheter AB. I nuläget och inom en överskådlig närtid finns ingen lokal att tillgå som uppfyller de behov som verksamheten har. För att hitta en anpassad lokal krävs det att externa fastighetsägare kopplas in. Därför har utredningen valt att undersöka objekt som Fritid redan nyttjar för att undgå ökade lokalkostnader.

Fokus har i stället varit att undersöka lokaler vid Nynäs IP och Fjärran Höjderbadet. Nämda objekt var intressanta av flera anledningar.

Det finns kommunal personal tillgänglig på båda platserna. Vilket medför att det redan finns lämpliga personalutrymmen och att personalen tillfälligt skulle kunna vara behjälpliga vid oförutsedda händelser. Båda objekten har en lämplig geografisk placering med tillhörande ytor som parkering, grönytor samt utrymme för av- och pålastningar. Deras strategiska läge är på gångavstånd från de allra mest centralt bosatta medborgarna samtidigt som det finns bra kollektiva förbindelser med yttre bostadsområden. Möjligheten att kunna stanna till med bilen för att besöka verksamheten och antingen låna eller lämna in artiklar är även det till stor fördel.

Vid en jämförelse av objekten är Nynäs IP mest lämplig. På Fjärran Höjder är den tänkta lokalen belägen i nordvästra hörnet av fastigheten där utrymmet i dagsläget brukas som förråd och garage. Ur ett arbetsmiljöperspektiv finns det därför en del förändringar som behöver genomföras innan en etablering av verksamheten skulle vara möjlig. Exempelvis ventilation, belysning och till stor del allmän renovering. Lokalen på Nynäs IP håller betydligt högre standard. Lokalen på Nynäs uppfyller dessutom kravet på storlek då den lokalen till ytan är ca 117 kvm. En etablering på Nynäs IP skulle vara möjlig utan större kostnader.

Utifrån planeringsmodellen kan de tre grundstenarna närhet, tillgänglighet och användbarhet appliceras på anläggningen Nynäs IP. Nynäs har en gynnsam geografisk placering och når en stor målgrupp Gävlebor inom ett relevant avstånd. Till anläggningen finns det dessutom flera anslutande gång- och cykelvägar som underlättar och tillgängliggör för invånare att ta sig till anläggningen. När etablering har skett kommer förhoppningsvis verksamheten i den nya lokalen på Nynäs IP att bli än mer användbar, då lokalen har anpassats utefter verksamhetens behov.

Ett behov som redan har identifierats är att verksamheten behöver mer produkter för utlåning. Andra kommuner i regionen har lyckats väl med att anordna insamlingskampanjer samt att etablera samarbete med lokala återvinningsstationer. En potentiell samverkanspartner kan till exempel vara Gästrikre återvinnare i Gävle.

För vidare utveckling av verksamheten, efter det att det finns en stabil huvudlokal, kan fördelaktigt en mobil verksamhet utvecklas. En mobil verksamhet skulle kunna fungera genom att ha ett fordon där personal från verksamheten kan ta sig runt till olika områden såväl i Gävle centrum som i Gävle kommuns ytterområden. Det i sin tur visar var behoven och efterfrågan finns och var eventuella filialer skulle kunna utvecklas. Utredningen har sett att flertalet andra kommuner har satsat på det här som komplement till en fysisk butik för att nå ut till barn och unga. En mobil verksamhet ökar också möjligheterna till samverkan med exempelvis skolor, förbund eller föreningar genom prova på aktiviteter, öppet hus eller aktiva lov och på så vis bidra till en meningsfull vardag.

Samverkan internt med andra kommunala verksamheter skulle också vara en positiv utveckling för verksamheten. Här skulle en utökad samverkan med Arbetsmarknadsenheten kunna vara ett alternativ då Sportotekets verksamhet skulle kunna ses som en viktig del i deras arbete med att få ut fler människor på arbetsmarknaden.

I arbetet har även en eventuell samverkan tillsammans med Kultur undersökts, där tanken var att ha ett mindre utbud av sport- och friluftsutrustning på några av de kommunala fritidsgårdarna. Detta sågs som ett bra koncept för att nå barn och unga som kanske inte ägnar sig åt sport- eller friluftaktiviteter i sin vardag. Efter dialoger med ansvariga framkom det dock ganska snart att detta alternativ

inte var aktuellt i dagsläget. Framför allt med bakgrund i att Sportotekets verksamhet välkomnar samtliga över 18 år att låna utrustning, medan fritidsgårdarna har 19-årsgräns på sin verksamhet. Det blir därför inte möjligt för de yngre ungdomarna att nyttja verksamheten och låna den utrustning som finns, utan att en vuxen är med, vilket bryter mot fritidsgårdarnas åldersgräns.

Hållbar utveckling av verksamheten

Utredningen har identifierat att Sportotekets verksamhet i Gävle kommun huvudsakligen har fyra utvecklingsområden:

- Bokningssystem
- Publicitet och marknadsföring
- Intern och regional samverkan
- Geografisk placering

För att finna utvecklingsmöjligheter och lösningar på dessa delar har dialoger förts med flertalet kommuner i närområdet. Kommuner i regionen har tidigare stått inför samma typ av frågeställningar som Gävle kommun gör idag. Dels att hitta samverkansformer i en verksamhet som till synes är väldigt enkel och okomplicerad men som har komplexa frågor att utveckla, dels att det inte finns några finansiella medel att tala om då merparten av verksamheten baseras på medborgarnas engagemang.

Flera kommuner exempelvis Bollnäs, Ljusdal, Sandviken, Hudiksvall, Söderhamn och Sundsvall har eller har planerat att ansluta sig till den nationella organisationen Fritidsbanken. Fritidsbanken bidrar som tidigare nämnt till ökade samverkansmöjligheter regionalt. Kommunerna beskriver att inlämnade artiklar kan transporteras mellan de olika Fritidsbankerna i regionen samt att det hålls kontinuerliga möten för respektive verksamhetsansvariga för att diskutera utveckling och behov.

Att ansluta sig till Fritidsbanken innebär att kommunens befintliga verksamhet kopplas samman med ett inom branschen väldigt starkt varumärke med nationell spridning och enhetlig marknadsföring. Det innebär också att Gävle kommun till en rimlig kostnad erhåller ett ändamålsenligt bokningssystem som är anpassat för de bokningsregler som verksamheten redan förhåller sig till idag. Det utökar dessutom möjligheterna till uppföljning på vilka artiklar som efterfrågas men det är också nödvändigt för att kunna inventera, katalogisera och kvalitetssäkra tillgänglig utrustning på ett effektivt sätt. I samråd med Fritidsbankens huvudsäte i Karlstad har utredningen fått tagit del av material ur Fritidsbankens egna utvärderingar om vilka framgångsfaktorer det finns för lyckade filialer. Där poängterades det att det finns ett tydligt samband mellan geografiska läget på filialen och hur utlåningsstatistiken ser ut. Centrala lokaler lånar ut fler artiklar än de lokaler som är belägna längre ifrån stadskärnan.

Utvecklingsförslag

För att kunna tillgängliggöra sport- och friluftsutrustning i högre grad än tidigare föreslås en utveckling av verksamheten i tre olika steg.

Det första steget är att det krävs en strategisk, hållbar och anpassad lokal för verksamhetens ändamål. Ett naturligt första steg i en utveckling av verksamheten blir därför att anpassa en långsiktigt hållbar lokal med butiksyta, verkstad och förråds möjligheter. Den lokal som Livsmiljö Gävle ser som bäst lämpad för verksamhetens ändamål är Nynäs IP. Nynäs är dessutom bra strategiskt placerad och här kan barn och unga mötas på deras egna arenor.

I samband med att en fungerande huvudfilial för verksamheten upprättas föreslås också att Sportoteket övergår till konceptet Fritidsbank. Fritidsbank är en positiv förening att vara delaktig i och ett medlemskap i föreningen skulle

öppna upp möjligheterna för en regional samverkan med Fritidsbanker i Gävleborg. I detta steg blir det naturligt att satsa på insamlingskampanjer för att uppfylla det behov av utrustning som finns. I det här läget är huvudfilialen etablerad och kan lagra den utrustning som kommer in.

Det andra steget, när en fungerande huvudfilial finns på plats och där en lyckad övergång till Fritidsbank har genomförts kan arbetet med att utveckla en mobil verksamhet påbörjas. I detta arbete kommer ett fordon och förslagsvis en cykel som kan transportera ett mindre utbud av utrustning krävas. Då kan Fritidsbankens personal röra sig i olika upptagningsområden i Gävle kommun där behov och efterfrågan finns, såväl i centrala delarna av kommunen som i ytterområdena. Den mobila verksamheten blir ett bra komplement till huvudfilialen då verksamheten kan vara flexibel och finnas på plats där behovet är som störst där och då.

Ett tredje och sista steg i utvecklingsarbetet med verksamheten blir att utreda var behovet av eventuella mindre filialer kan behövas och efterfrågas. Detta görs förslagsvis utifrån vad den mobila verksamheten visat på för statistik, både kring var behovet att låna utrustning är som störst samt vad för typ av utrustning som det finns en efterfrågan av. När en sådan sammanställning finns på plats blir det också ett naturligt steg att besluta om eventuellt var en eller flera mindre filialer bör etableras samt vad för typ av utrustning som bör finnas på respektive filial.

I utredningen har tänkbara samverkansformer och strategiska miljöer identifierats för att tillgängliggöra utlåning av sport- och friluftsutrustning. Utifrån de förslag utredningen pekar på genom en utveckling av verksamheten i tre steg samt med utgångspunkt i planeringsmodellens grundstenar närhet, tillgänglighet och användbarhet kommer barn och unga att nås på deras egna arenor.